

CİNSİYETÇİLİK SARMALINDA KADIN GÜREŞÇİLER: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

WOMEN WRESTLING IN GENDER: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Nursel UYANIKER*

ÖZ: Cinsiyet yani, “kadınlık” ve “erkeklik” doğuştan getirilir ve değişmezdir; cinsiyet rolleri ise bir toplumda değiştirilebilir özelliktedir. Cinsiyet biyolojik bir gerçeklik iken; toplumsal cinsiyet rolleri kültürel bir olgudur. Geleneksel kültürlerde toplumsal roller bireylere öğretilmektedir. Bu bağlamda Türk toplumu, geleneksel bir kültüre sahiptir ve bireylere birtakım rol ve sorumluluklar biçmiştir.

Çalışmanın konusu geleneksellikten modernliğe geçişte güreş sporunu, toplumsal cinsiyet merkezli bakış açılarına göre yorumlamaktır. Çalışmada toplumsal cinsiyet yaklaşımı ile spor kurumunun etkileşimi genel olarak değerlendirilecektir. Türk kültüründe kadının geleneksel sporlara olan ilgisi, kadın güreşçilerin sorunları ve çözüm önerileri belirtilecektir. Çalışmanın kapsamı, İstanbul’da Serbest Güreş kategorisinde güreşen kadınların yaşadıkları zorluklardır.

Toplumda sosyal, ekonomik, psikolojik ve kültürel etkenlerin belirleyici olduğu cinsiyet ve roller meselesi, bazı kuramların oluşturulmasına sebep olmuştur. Türkiye’de de kadının konumu ve sorunlarının çözümüne dair bilimsel çalışmalar olmakla birlikte örneklendirme bakımından yetersiz kalmaktadır. Bu çalışma, toplumsal cinsiyet kuramları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Makalede ele alınan kadın güreşçiler konusuyla Türkiye’de toplumsal cinsiyet çalışmalarına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halkbilimi, toplumsal cinsiyet, geleneksel Türk sporları, kadın güreşi, İstanbul.

ABSTRACT: Gender, femininity and masculinity are brought from birth and are immutable; gender roles are changeable in a society. Gender is a biological reality; gender roles are cultural phenomena. In traditional cultures, social roles are taught to individuals. In this context, Turkish society has a traditional culture and has made some roles and responsibilities to individuals.

The subject of the study is to interpret wrestling sport in terms of transition from tradition to modernity according to gender-based perspectives. In this study, the interaction between the gender approach and the sports institution will be evaluated in general. In Turkish culture, women's interest in traditional sports, problems of women wrestlers and solution suggestions will be indicated. The scope of the study is the difficulties experienced by women wrestling in the Free Wrestling category in Istanbul.

The question of gender and roles, in which social, economic, psychological and cultural factors are determinant in the society, has led to the creation of some theories. While in Turkey in terms of exemplifying scientific studies on the status of women and the solution of the problem

* Dr. Öğretim Üyesi - Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/İstanbul - nuyaniker@marmara.edu.tr

are inadequate. This study was evaluated within the framework of gender theories. The female wrestlers are discussed in this article is intended to contribute to the topic of gender studies in Turkey.

Keywords: *Folklore, gender trouble, traditional Turkish sports, female wrestler, Istanbul.*

Giriş

Cinsiyet yani, “kadın” ya da “erkek” olmak anatomik ve fizyolojik özelliklerin yanında; sosyo-kültürel bir anlam da taşımaktadır. Biyolojik ve toplumsal temelli ortaya çıkan kavram, toplumsal cinsiyet (gender) kavramıdır.

İlk kez Ann Oakley tarafından kullanılan toplumsal cinsiyet terimi, başlangıçta kadın-erkek arasındaki biyolojik ayrımı anlatmıştır. Anlamı günümüze doğru zenginleşen cinsiyet terimi, erkek ve kadının sosyo-kültürel rollerini tanımlamaktadır.

Toplumsal cinsiyet kuramları, cinsiyet rolleri ile ilgili kuramları ve feminist kuramları içine almaktadır. Cinsiyet rolleri kuramları kendi içinde biyolojik kuram, sosyal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı, etkileşimsel model, psikoanalitik kuramlar olarak çeşitlenmektedir. Feminist kuramlar ise liberal, radikal, Marksist ve kültürel feminizm olmak üzere sıralanmaktadır².

Kadının sporda ikincil konuma düşmesini tam olarak açıklayabilmek için, Türklerin Orta Asya’dan Anadolu’ya ve yerleşik düzene geçişlerini, yeni dinin kabulü ile tarih içinde toplumsal düzeyde nasıl değiştiğini anlamak gereklidir. Geniş kapsamlı bakış açıları içine alan bu yaklaşım, makalenin sınırlarını aşacağından, çalışmanın konusu daha çok toplumsal cinsiyet kuramları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Toplumsal cinsiyet çerçevesinde sporda kadının ikincil pozisyonda yer almasının ya da belirli spor branşlarının kadınlara kapalı olmasının önemli bir nedeni, dinî-kültürel bakış açısı ve sporu kontrol eden kişilerin erkek olmasıdır.

Judith Butler’in toplumsal cinsiyeti performans (icra) olarak gördüğü kuramsal yaklaşımına göre, bireyler kendi toplumsal cinsiyetleriyle tutarlı davranışlar gösterirler. Spor ortamında kadınlar da toplumsal beklentilerin farkında olarak davranırlar. Bu bağlamda kadınlık performansı bilinçli bir eylemdir (Butler, 1990: VIII). Toplumsal normlara uymayan ve “kadınca” davranmayanlar “Erkek Fatma” olarak adlandırılmakta ve üçüncü bir cinsiyet olarak gösterilip dışlanmaktadır.

Makale konusu kapsamında İstanbul-Beyoğlu Belediye Spor Kulübü adına çalışan bayanlar serbest güreş U-23 stilindeki güreşçi kızlar ve

² Toplumsal cinsiyet kuramları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Pehlivan, 2017; Keskin ve Ulusan, 2016).

antrenörleriyle görüşme/mülâkat gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmede derlenen bilgilere ait yan başlıklar;

- Güreşe başlama
- Ailenin ve toplumun tepkisi
- Kadın güreşçilerin kendilerini tanımlamaları
- Güreşçilerin rakipleri hakkındaki düşünceleri
- Kadın güreşçilerin uluslararası arenadaki duyguları
- Beslenme
- Geleneksellik bağlamında usta-çırak ilişkisi
- Güreşe hazırlanma
- Maddî destek
- Okul ve kulüp arasında yaşadıkları zorluklar
- Güreşte başarılı oldukları teknikler
- Güreşte cinsiyet faktörü
- Evlilik
- Kadın güreşçilerin hedefleri şeklinde on dört maddeyle sınıflandırılmıştır.

1. Türk Kültüründe Kadının Geleneksel Sporlarla İlişkisi

Türk topluluklarında oluşum süreci yüz yıllar öncesine dayanan, Türklerin yaşama biçimini, sosyo-kültürel özellikleri ile yaşadığı coğrafyaya ait özellikleri bünyesinde barındıran, millî kimliği ve dinî ritüelleri içeren sportif faaliyetler, "Geleneksel Türk Sporları" olarak adlandırılmaktadır. Geleneksel Türk Sporları, başta avcılık ve güreş olmak üzere binicilik, atıcılık/okçuluk, ağırlık kaldırma, kılıç-kalkan, seyirtme/koşu, tepük/futbol olmak üzere dallara ayrılmaktadır.

Kâşgarlı Mahmut, XI. yüzyılda "Divanü Lügâti't-Türk" isimli ilk Türkçe sözlük ve dilbilgisi kitabında, "Kız birle küreşme, kısrak birle yarışma" atasözünü kaydetmiştir (Kâşgarlı Mahmud, 1941: 238/2). Kâşgarlı bu atasözünü şu şekilde açıklamaktadır; "Kızla güreşme, çünkü kızlar kuvvetli olur seni alt eder; kısrakla yarışma, kısrak da attan daha çevik ve sıçrayışlı olduğundan seni yener". Kâşgarlı bu açıklamaya ilaveten sözün, Karahanlılardan bir kızın gerdek gecesi Sultan Mes'ud'u ayağıyla dokunarak yıktığı için söylendiğini de ifade etmektedir (Kâşgarlı Mahmud, 1941: 238).

Eski Türk geleneğinde eş seçiminde kadının, sosyal statü bakımından yüksek, yiğit, güçlü ve sağlıklı erkeği kendisine eş olarak seçtiği

görülmektedir. Aynı şekilde erkek de kendisiyle birlikte savaşan, düşmanı basan, neslin devamını sağlayacağı için güçlü kadını eş olarak tercih etmektedir (Güngör, 2006: 17-21).

Türk tarihinin her devrinde kadının anne olarak ehemmiyetli bir yeri vardır. Oğuz Türklerinin bilinen en eski destansı hikâyelerinin toplandığı Dede Korkut Kitabı, Türklerde kadının toplumdaki rolünü yansıtan en önemli eserlerden birisidir. Dede Korkut Kitabı'nda kadının analık nitelikleri, özellikle de koruyuculuk vasfı, diğer faaliyet sahalarına da taşıdığı, sıkca işlenen temalardandır (Güngör, 2001: 10). Destandan hikâyeye geçiş dönemi özelliği gösteren ve XV. yüzyıl sonlarında yazıya geçirildiği tahmin edilen Dede Korkut hikâyelerinde, kadınlar da erkekler kadar kahraman ve sportif faaliyetlerin içindedirler (Sağol Yüksekaya, 2015: 199-201). "Bay Börenün Oğlu Bamsı Beyrek Boyunu Beyan Eder" isimli hikâyede Banu Çiçek, beşik kertme nişanlısı Bamsı Beyrek'i sınamak istemiştir: "Gel imdi senüñile ava çikalum, eger senüñ atuñ menüm atumu geçerise onuñ atını dahı geçersin. Hem senüñile oh atalum; meni geçeriseñ anı dahı geçersin ve hem senüñile güreşelüm; meni basarsañ anı dahı basarsın, dedi" (Özçelik, 2016: 163, 165). Buradan yola çıkarak Türklerde eş seçiminde kadının mantıklı ve objektif davrandığını söylemek mümkündür.

"Kañlı Koca Oğlı Kan Turalı Boyunu Beyan Eder" hikâyesinde Kan Turalı evleneceği eşte aradığı özelliği şu şekilde anlatmıştır: "Baba men yerümden turmadın ol turmuş ola. Men kara koç atuma binmedin ol binmiş ola. Men kanlu kâfir eline varmadın ol varmış, maña baş getürmüş ola". Kadının da erkek kadar güçlü ve bahadır olduğu, Kañlı Koca'nın yorumundan anlaşılmaktadır: "Ogul, sen kız istemezmiş-sin, bir cilasun bahadır istermişsin" (Özçelik, 2016: 349). Dede Korkut Kitabı'nın erkekler kadar önemli sorumlulukları olan bey kızı kadınlarıyla onların kırk ince belli kızları savaşçı, dayanıklı ve olgun davranışlarıyla dikkat çekmektedir.

Seyirlik halk oyunlarında da kadın üzerinden birtakım mesajlar verilmektedir. Anadolu düğünlerinde temsili olarak oynanan kaynana ile kaynata arasındaki güreş oyununda daima kaynana galip getirilir. Bu temsili güreşin amacı, aileye katılan geline gözdağı vermek, ailenin düzenini korumaktır (Koç, 2016: 16). Bunun yanında düğünlerde gelinin gücü de sınanmaktadır. Gelin yeni evine varmadan atının önü, elinde koç yahut kuzu bulunan bir çoban tarafından kesilir. Gelin atından inmeden, tek koluyla kuzuyu/koçu kaldırabilirse çoban hayvanı ona hediye eder. Gelin bu hayvanı kaldıramazsa da çobana yüklü bir bahşış verirdi. (KK-1)

Orta Asya Türk topluluklarında yaşanan coğrafyanın toplumsal cinsiyet rollerine etki ettiği görülür. Türk Ergenekon (Nevruz), Hıdırellez gibi bahar bayramlarında, düğünlerde, eğlencelerde sportif oyunların oynandığı bilinmektedir. Atlı bir oyun olan ve Anadolu'da "oğlak kapmaca"

olarak da bilinen “Gökbörü” oyunu, evlenme törenlerinde gelin-damat arasında oynanarak “Kız Börü” adını alır (Çapan, 1990: 13).

Türk Dünyası’nda atlı olarak ve evlenme törenlerinde, gelin-damat arasında oynanan başka bir oyun da “Kız Kuu” ya da “Kız Kovalamaca” adını taşır. Özel, resmî ve dinî günlerde oynanan at yarışı şeklindeki bu oyun, eskiden sadece nişanlı çiftler arasında oynanır ve nişan akdinin tamamlanmasını sağlardı. Günümüzde ise, kendine güvenen kızlar ve erkekler arasında oynanmaktadır. Kadın ile erkek arasında oynanan ve at yarışı şeklindeki diğer bir oyun da “Beyge” adını taşır. Bu oyunda toplanan yarışçılar, yarış için çizilen çizgi boyunca durup yarışı yöneten yöneticinin işaretleriyle aynı anda çıkarak dörtlüye koşarlar. Yarış 5 ile 10 km. arasında yapılırdı. Yarışın varış çizgisine gelen atlı galip gelmiş olur ve ödülü kazanırdı (Tüzün, 2010: 86-88).

Bu mücadelelerde kadın ile erkeğin maharetlerini sergileme noktasında aralarında hiçbir farkın olmadığı ve başa baş rekabet ettikleri görülür.

2. Cinsiyetçilik Sarmalında Kadın Güreşçilerin Sorunları ve Çözüm Önerileri

Cinsiyetin toplumsal algılanışı, kültürel temellidir. Toplumda kadına yüklenen geleneksel roller, başka milletlerin tutum ve davranışlarıyla uymayabilir. Çünkü geleneksel roller, bir millete özgü kolektif bilinçaltını yansıtır. Bu açıdan da millî davranış kalıpları olarak kabul edilirler.

Toplumda öncelikle geleneksel sporlar olmak üzere sporun erkeğe ait bir alan olarak tanımlanması, bireyin kimlik gelişiminde belirleyici rol oynamaktadır. Spor, erkeğin biyolojik yapısı ile bütünleştirilerek ona özgü bir etkinlik olarak görmek, ataerkil toplumların anlayışıdır. Öğrenilmiş bu kimlik ile toplumda kadın ve erkeğin spora katılımları arasında bir bağ bulunmaktadır.

Geleneksel Türk toplumunda da kadının güreş ile ilgilenmesi, Anadolu coğrafyasına geldikten sonra olumsuz yönde değişmiştir. Bunda “her şey ihtiyaçtan doğar” düşüncesinden hareketle; yerleşik düzenin, din değiştirmenin ve Orta Asya bozkırlarına nazaran daha ılıman Anadolu ikliminin ve coğrafyasının büyük ölçüde etkisi bulunmaktadır. Sağlıklı olmak, tehlikelere karşı idmanlı olmak amacıyla ciddi yapılan sporların yerini; eğlence amaçlı yapılan sportif faaliyetler almıştır. Derleme yapılan kaynak kişiler, güreşe başlayan kadınların ailelerinin ilk başta tepki verdiklerini şu şekilde anlatmaktadırlar: “*Babam başta güreşe karşı çıktı gidemezsin, dedi. Mesela voleybola gittiğim zamanlarda bu kadar tepki göstermemişti ama güreş olunca böyle bir erkek sporu, kızsın sen gitme gibisine düşündü. Annem ise, sen benim kızıma karışamazsın, ne isterse onu yapacak dedi. Evet, bu şekilde babam da sonrasında bana karışmadı,*

başarılar geldikçe, Türkiye’de derece yaptıkça o da sevindi, benimle gurur duydu” (KK-2).

Toplumsal algıda kadının bedeni, yaralanabilir, hassas bir varlık olarak görülmekte ve kuvvet gerektiren fiziksel etkinlikleri yapmaktan alıkonulmaya çalışılmaktadır. Ailede erkek çocuk spora teşvik edilirken; kız çocukları vücutlarını korumaları ve kadınsı özelliklerini kaybetmemeleri için yarışma sporlarından uzak tutulmaktadır: *“Akrabalarımız da aynı tepkiyi veriyorlar. İşte bayandan güreşçi mi olur, hani bırakın erkekler yapsın diyorlar. Mesela benim kulağım kırıldı. Kulağımı görüyorlar diyorlar ki kendine yazık ediyorsun neden uğraşıyorsun bu kadar zor sporla. Bu şekilde tepkiler alıyorum” (KK-2).*

Bedensel temasın yüksek olduğu sporların başında gelen güreş, özellikle erkeklikle özdeşleştirilen ve kadın katılımının sınırlandırıldığı alanlardandır. Toplumda, güreşin erkek sporu olduğu düşüncesi yaygın olmakla birlikte, güreşe dair genel bilginin az olduğu da görülmektedir: *“Başta güreşçiyim deyince yağlı güreş olarak algılıyorlar ve erkekler gibi bu şekilde yağlı sürüp çıkıyoruz zannediyorlar. Bu yüzden bu şekilde tepki aldığımı düşünüyorum” (KK-2).*

Spor sayesinde kadın, hem fiziksel hem de psikolojik olarak güçlenir, kendisine duyduğu güven sayesinde de başarılı olur. Ancak güreş gibi zor bir sporun kişiye sağladığı hem olumlu hem de olumsuz tarafları bulunmaktadır: *“Benim için zararları da oluyor tabii ama faydaları da var. Fiziksel olarak kendimi güçlü hissediyorum. Psikolojik olarak da kendimi güçlü hissediyorum, yani spor yapmayan arkadaşlarımın yanında kendimi daha özgüvenli hissediyorum ama zararları da mesela kulağım kırılıyor. İşte antrenmanlarda çok sakatlık çıkıyor çünkü gerçekten zor bir spor yapıyoruz, yani atıyoruz, düşüyoruz” (KK-2).*

Cinsiyet rolleri açısından geleneksel kültürler ile bireyci kültürler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bireyci kültürlerde cinsiyet rol beklentileri toplumda açıkça tanımlanmamıştır ve koşullara özgü değişiklikler gösterebilir. Geleneksel kültürlerde ise cinsiyet rolü öğrenilmektedir (Pehlivan, 2017: 505). Buna göre Türk toplumu geleneksel kültüre sahiptir ve toplumdaki cinsiyet rolleri öğrenilmektedir.

Bireyler tarafından toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranılmaması halinde kınama, dışlanma vb. gibi toplumsal yaptırımlar devreye girmektedir (Demirbilek, 2007: 20). Bu bağlamda kadın güreşçiler, toplum tarafından kendilerine belirlenen alanın dışına çıkmışlar ve neticede dışlanmışlardır. Nitekim İstanbul’da daha önce üç kulüpte (ENKA Spor Kulübü, Beyoğlu Spor Kulübü ve Sancaktepe Belediyesi) kadın güreşçiler sportif faaliyetlerde bulunurlarken, daha sonra bu sayı ikiye düşmüştür: *“Mesela biz Sancaktepe’de antrenman yapıyorduk, kulübümüzün içerisinde erkekler de güreş yapıyorlardı. Erkeklerin lisansları Sancaktepe Belediyesi adınaydı, biz yine Gençlik Spor adına güreşiyorduk çünkü bizim*

lisanslarımızı almıyordu. Daha sonra da tepkileri biz burada bayan güreşçileri istemiyoruz oldu. Çünkü onlara göre kadından güreşçi olmazdı” (KK-2).

Toplumsal cinsiyet bakış açısıyla, kadın-erkek arasındaki biyolojik farklılıklar erkeğin üstünlüğü şeklinde yorumlanmış ve kadınların spor deneyimleri önemsizleştirilip alçaltılmıştır. Bu sebepten kadın güreşçiler manevî destek görmedikleri gibi, maddî olarak da desteklenmemişlerdir. Son yıllarda erkek sporculara oranla az olmakla birlikte, kadın sporculara da maddî destek verilmektedir. Ancak bu oranın artırılması gerekmektedir: *“Kulübümüz Beyoğlu Belediye Spor Kulübü şu anda, kulüpten maaş alıyor, herkes derecesine göre belli bir miktar harçlık gibi alıyor. Bir de üniversitede bize millilik bursu getirisi oluyor. Milli sporcu olduğumuz zaman, uluslararası turnuvalara katıldığımız zaman üniversite boyunca başarılı olduğumuz sürece üniversitede ve güreşte millilik bursu alıyor bu şekilde maddi yönden getirisi oluyor. Ama örneğin biz maça giderken yol paramızı bile cebimizden verdiğimiz halde; erkeklerin çoraplarına varana kadar destek veriliyor” (KK-2).*

Biyolojik olarak kadın-erkek arasında farklılıklar bulunur. Bu nedenle sporcular da beslenmelerine cinsiyetlerine göre ayrı ayrı dikkat etmek zorundadırlar. Örneğin kadınların, erkeklere nazaran beslenmelerine daha çok dikkat etmeleri gerekmektedir. Çünkü fiziksel yapı olarak bayanların yağ oranları erkeklere oranla daha çabuk artmaya müsaittir (KK-5).

Kadın güreşçiler, uluslararası arenada daha da başarılı olmak için karşı cinsten erkek güreşçilerle veyahut da erkek antrenörleriyle idman yapmalarının onlara fayda sağladığını söylemişlerdir. Farklı milletlerdeki kadın güreşçiler bu olanağı kullanarak daha da güçlendikleri halde; ne yazık ki Türkiye’de kadının erkekle idman yapması pek hoş görülmemektedir. Ancak Türkiye’de de serbest güreş stilineki kadın güreşçileri, greko-romen stildeki erkek güreşçilerle çalıştıran ve kendileri de destek olan antrenörler bu işin ciddiyetini fark etmişlerdir (KK-4).

Kadın güreşçiler özellikle uluslararası güreş maçlarında farklı duygu ve düşüncelerle hareket ettiklerini, Kurtdereli Mehmet Pehlivan gibi, arkalarında Türk milletini düşündüklerini ifade etmişlerdir: *“Aslında bir Türkle güreşmektense yabancıyla güreşirken yani maça çıkarken daha çok gaza geliyorum açıkçası. Çünkü Türk bayrağını taşıyoruz mayomuzda. O milliyetçiliğin vermiş olduğu bir şeyle maça daha böyle bir hırslı çıkıyorsunuz” (KK-2).*

Güreş, yenen ile yenilen arasındaki dostluğun bozulmadığı, içerdiği ahlâki kurallar nedeniyle de Türk milletinin karakteristik yapısını gösteren millî bir spordur. Kadın güreşçiler de rakiplerini, bu kardeşleme kültürü içinde gördüklerini ifade etmişlerdir: *“O kardeş çerçevesi oluyor ama sadece maçlardan önce mesela fazla konuşmuyoruz ama maçtan sonra yine*

tanıdığımız kişilerle işte yapıyorsun, nasılsın şeklinde yine muhabbetimizi sürdürüyoruz. Yani yensek de yenilsek de surat asıp veya o kişiye cephe alıp o şekilde tavırlar sergilemiyoruz. Yani her şey minderde olup bitiyor. Rekabeti onun dışına yansıtıyoruz” (KK-2).

Serbest stilde güreşen ve Türkiye’yi temsil eden kadın güreşçiler, aynı zamanda da okullarını devam ettirmektedirler. Usta-çırak ilişkisi, antrenörleriyle yakından irtibat kurmalarıyla şekil değiştirmiştir: *“O erkeklerde çok var bence, hepsi de usta ya da çırak şeklinde hitap ediyorlar birbirlerine ama bizde öyle değil, yani abladır büyükse, küçükse kardeştir yani usta-çırak olarak devam etmiyoruz biz” (KK-2).*

Fakültede teorik bilgilerin, uygulamalı derslerin yanında spor kültürü dersleri de öğrencilere öğretilmektedir (KK-4).

Eğitim kurumlarında kadınlar için spor etkinliklerinin az ve sınırlı alanda olması, kadına biçilen toplumsal rolü ve bakış açısını göstermektedir. Kadın güreşçiler, güreşe erken yaşta başlamanın kişiye fayda sağlayacağını belirtmişlerdir. Bunun için en uygun yaş, ilkokul düzeyinde yedi-sekiz yaşlarıdır (KK-2).

Hedeflerinin 2024 Olimpiyatlarında birincilik olduğunu söyleyen kadın güreşçiler, az ama öz güreşçi olduğunu, diğer spor dallarına oranla daha çok başarılı olduklarını ve ilgi istediklerini söylemişlerdir: *“Sadece kadın-erkek olarak değil de güreş sporuna böyle değişik bir algı var. Mesela futbola ilgi daha çok şu an Türkiye’de ama güreşte daha fazla başarı var. Yani biz daha çok dünya şampiyonu çıkarıyoruz ama futbolda UEFA’ya bile zor gidiyorlar, bu şekilde yani bu da kötü bir durum” (KK-2).*

Güreşçilerin, rakiplerini yenmeyi kolaylaştıran birtakım teknikleri, güreş oyunları bulunur. Günde en az beş-altı saat antrenman yapan kadın güreşçilerin de kendilerine has teknikleri vardır: *“Benim en çok yaptığım yan dalış, yukarda dana bağ ve tek kol var. Yerde kilidi çok iyi yapıyorum, kilit tekniğini. O şekilde rahat bir kırk-elliye yakın teknik vardır. Çünkü sadece bir tane dalış türü yok, yan dalış var, topuk dalışı var, çift dalış var, tekten çiftleme var. Mesela size biri daldığı zaman künde atıyorsunuz, yan baş atıyorsunuz” (KK-2).*

Antrenman yapmak kadar diğer güreş maçlarını izlemek de teknik bilgisi açısından gerekli olmaktadır: *“Genel olarak maç izledikçe insan orada mesela yani hocanız bütün teknikleri bilemeyebilir. Siz orada farklı teknikler görüyorsunuz. Zaten belirli teknikler yok aslında müsabaka esnasında herkes kendini daha farklı şeyler üretiyor. Çünkü güreş, öyle sabit bir spor değil yani sabit o teknik bu teknik değil, çok farklı şeyler çıkıyor müsabakada. Maç izledikçe de onları görüyorsunuz daha farklı şeyler öğreniyorsunuz o yüzden maç izlemek aslında iyidir” (KK-2).*

Türkiye’de spor kültürünün olmaması, sportif başarılarla verilecek ödüllerin az olması, medyanın futbol dışında örneğin geleneksel sporlara

fazlaca yer vermeyişi, önemli bir nüfusun özellikle de kadınların, bu alanın dışında kalmasına neden olmaktadır: “*Medyada sadece futbola göz önünde bulundurmamaları gerekiyor. Futboldan daha çok diğer branşlara yönelip hani diğer branşlara ilgi gösterip ilgi çekmeleri gerekiyor ki çocuklar da sadece futbola, voleybola, basketbola değil, diğer branşlara da yönelsinler. Yani mesela birinci olanlara biraz daha göz önünde biraz düzgün ödüller verilse, bir şekilde teşvik edilseler öyle daha çok artabilir diye düşünüyorum*” (KK-2).

Son yıllarda kadının spora yönlendirilmesi noktasında ailelerin ve toplumun eskisi kadar katı ve kesin olmadığı görülmektedir. Toplumda spor tercihleri yine cinsiyet algılarına göre belirleniyorsa da kızların yarışmalı sporlara yönlendirildiği görülmektedir: “*İstanbul'a babamın işi nedeniyle geldik. Okula başladım, zaten hiperaktif bir çocuktum. Yani enerjiktim, ordan oraya atlıyordum. Beden eğitimi öğretmenim keşfetti beni de. Zaten sınıfımda bir tane arkadaşım vardı. O benden önce güreş yapıyormuş. Madalyayla geldi sınıfa. Ben de çok özendim. Sırf o madalyayı alabilmek için bu işe devam ettim. İlk maçına gittim şampiyon oldum. Sonra daha çok yapmak istedim, daha çok madalya almak istedim. Küçük yaşta beni yıldızlara aldılar. Yıldızlar ekibinde kampa aldılar. Çok ilgilendiler gerçekten. Millî takım antrenörleri olsun, kulüp antrenörleri olsun. Benim daha çok istediğim oldu spora karşı yani iyi insanlarla tanıştım diyebilirim sporu sevebilmek için, böyle gelişti*” (KK-3).

Hırsın ve çok çalışmanın başarıyı da getirdiğini anlatan kadın güreşçiler, rakiplerini asla küçümsemediklerini belirtmişlerdir: “*Ben bir maça çıkmadan önce heyecandan ağlarım, şey zannederler korkudan mı ağlıyor acaba rakibinden mi korkuyor falan diye. Maçlara ağlayarak çıkıyorum, rahatlıyorum ben öyle maç yapıyorum. Minderde başarılı olduğumu düşünüyorum, hırslı olduğumu düşünüyorum zaten başarı ve hırs olmazsa yani madalya da alamam. Kendimi böyle tanımlayabilirim. Rakibimi hiçbir zaman küçümsemem, yeni başlamış olsun, çok eski bir sporcu olsun, şampiyon olsun. Ne gözümde çok büyültürüm ne de küçümserim. Hep maça çıkarken; ben de çalıştım, ben de çok istiyorum, hak ettiğimi düşünüyorum derim*” (KK-3).

Hint yapımı “Dangal” isimli filmde de bahseden güreşçiler, kendi ülkelerinde de aynı sorumlulukla ve tüm kadınların istemeleri halinde neler yapabileceklerini gösterdiklerini, bu konuda örnek olduklarını düşünmektedirler: “*Genelde kadınları çok küçümseyenler yani bu da çoğu zaman bizim moralimizi bozuyor tabii ki. Toplumumuzda şu düşünce var kadından sporcu mu olur, güreşçi mi olur, gitsin evine yemek yapsın. Evet, moralimiz bozuluyor ama sonra biz kenetleniyoruz birbirimize, yapıcız, başarıcız diyoruz ve ki çoğu branştan daha çok başarı geliyor bayan güreşinde, yani judo olsun, karate olsun, voleybol olsun yani çoğu başarımız var bizim de ama bizi arka planda tutmayı tercih ediyorlar ama artık öyle değil. Dünya şampiyonumuz var, dünyada çoğu derece alan ablalarımız var.*”

Biz onların izinde ilerliyoruz artık yani birazcık da olsa kırdılar o yargıyı” (KK-3).

Güreşte ilklerin kadını olan Yasemin Adar da, kadın güreşçilerin önünü açmayı ve toplumun önyargısını kırmayı istediğini belirtmiştir: *“Bütün sporcuların bir kırılma noktası var. Ben o anlarda en çok arkamdan gelen genç kadınları düşünüyorum. Ben bırakırsam, ben başarılı olamazsam sanki kadın güreşi de yarı yolda kalacakmış gibi hissediyorum. Çünkü toplumumuz ancak başarı geldikçe bu konuya ilgi duyuyor ve destekliyor. Ben o kadınların önünü açmak istiyorum, bunun için de çok çalışmam ve vazgeçmemem gerek. O yüzden minderde son ana kadar hiç pes etmiyorum” (URL-1).*

Radikal feministlere göre, kendi bedeni üzerindeki denetime sahip olmayan ve onu kontrol edemeyen hiçbir kadın özgür değildir (Kaylı Şaşman, 2013: 25). Zamanı geldiğinde evlenmeyi de düşünen kadın güreşçiler, başarılarını kabullenecek ve her konuda kendilerini destekleyecek eş adayına sıcak bakmaktadırlar: *“İnşallah düşünüyoruz tabi ki evliliği belirli bir yaştan sonra. Güreşi 2028’e kadar yapmayı düşünüyorum. Olimpiyatları görmek istiyorum, derecelerimi kabullenecek birisini istiyorum yani beni her konuda destekleyecek birini istiyorum. Yani öyle biri olursa tabi ki evlenirim ama küçümser ya da yaptığım spora hakaret gibi sözlerde bulunursa ya da baskılar ne bileyim kapan gibisinden falan baskılar olursa tabi ki düşünmem ben de. Yani içinde olması gerekiyor ki bir şeyleri yaşıyım, her zaman arkamda olacak, destekleyecek birisi olması gerekiyor ki hayatımızı ilerletebilelim. Yoksa anlaşılamayız” (KK-3).*

Sonuç

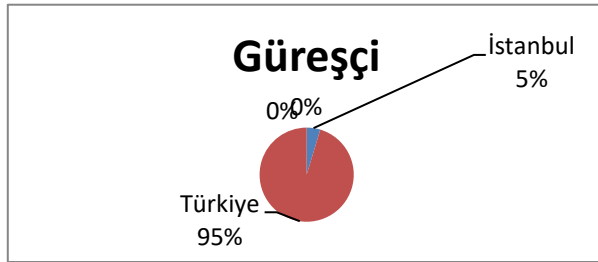
Türkiye’de sporla ilgili her türlü uygulamalar, spor işlerinden sorumlu Devlet Bakanlığı’na bağlı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) tarafından yapılmaktadır. Geleneksel ve modern sporların aynı federasyona bağlı olduğu Türkiye’de spor kurumlarının erkek egemen bakış açısına sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye’de Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) cinsiyet ayırımında eşitlikçi bir politika geliştirilmelidir. Türkiye Güreş Federasyonu’nda kadın-erkek güreşçi oranı; kadın: 8.273, erkek: 132.442, toplam: 140.715 güreşçi olarak belirtilmektedir. İstanbul’da ise toplam 57 branşta yaklaşık 501.459 sporcunun sadece 107.754 kadarını kadın sporcular oluşturmaktadır. Güreşte ise bu oran, 386 kadın güreşçi sayısına karşılık; 6.504 erkek güreşçi olarak belirlenmiştir.

Tablo 1’de İstanbul’daki lisanslı sporcu sayıları, geleneksel Türk sporları kapsamındaki branşlarda bulunan sporcu sayılarının istatistiki görünümü ile diğer branşlardaki toplam sporcu sayısı gösterilmiştir.

BRANŞLAR	Lisanslı Sporcu Sayısı			Faal Sporcu Sayısı		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
Güreş	380	5.837	6.217	6	667	673
Atıcılık / Avcılık	313	2.450	2.763	21	261	282
<i>Binicilik</i>	874	677	1.551	248	160	408
Eskrim	358	683	1.041	41	47	88
Genel Spor Dal.	88	185	273	14	57	71
Halter	102	567	669	17	27	44
Judo Kuraş	1.372	3.738	5.110	281	531	812
Okçuluk	385	1.048	1.433	95	206	301
8 Branşta Toplam	3.872	15.185	19.057	723	1.956	2.679
57 Branşta Toplam	90.514	242.431	383.264	17.240	47.187	118.195

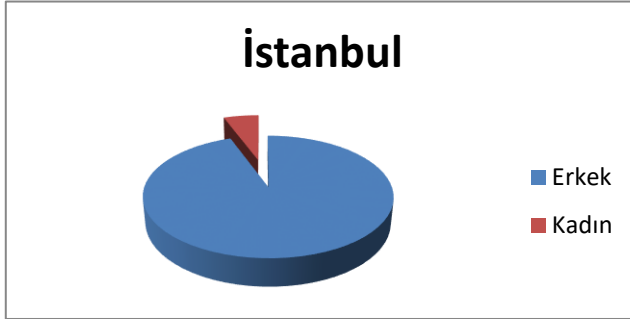
Tablo 1: (URL-2)

Tablo 2: Türkiye ve İstanbul toplam güreşçi oranı.

Tablo 3: Türkiye'deki kadın-erkek güreşçi oranı.

Tablo 4: İstanbul'daki kadın-erkek oranını gösterir.

Türkiye'de dünya ülkelerine kıyasla kadının spor yapma oranının düşük olmasını;

- a) Küçük yaşta evlenme,
- b) Genç annelik,
- c) Kadının ev hayatındaki sorumlulukları,
- d) Kadın hayatında baba ve koca rolü,
- e) Toplumsal baskı,
- f) Kadının yeterli bilince sahip olmayışı,
- g) Kadının ekonomik bakımdan bağımsız olmayışı,

h) Halkın töresine göre kadın-erkek eşitsizliği ya da toplumsal cinsiyet sorunu vb. gibi faktörlerle açıklamak mümkündür.

Kadın güreşçilerin sportif faaliyetlerini, toplumsal cinsiyet kuramlarına göre şu şekilde değerlendirmek mümkündür:

Zihinsel, duyuşsal ve fiziksel sağlığa etki eden spor, farklı gruplardan toplumun her sınıfındaki kadınlara sunulmalıdır. Eşit olanaklara sahip kadınlara uygun etkinlikler düzenlenerek spora katılımları sağlanmalı ve cesaret verilmelidir.

Ulusal ve uluslararası platformlardaki müsabakalarda kadına ekonomik desteğin az oluşu, ekonomik açıdan bağımlı olan kadının önünde erkeğe oranla daha fazla engel oluşturmaktadır. Kadın ekonomik olarak bağımsızlaşır ve kendisini geliştirmek ve yeterli donanıma sahip olabilmek için harekete geçebilir. Bu çerçevede kadın ile erkeğe eşit sportif olanaklar sağlanmalıdır.

Belirtilen kuramlara göre, cinsiyet rol beklentilerinin olduğu ve basmakalıp (stereotype) yargıların katı olarak uygulandığı geleneksel toplumlarda, kadın-erkek tüm fertlerin davranışlarında bir tutarlılık gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda Türk toplumunda kadın güreşçilere

bakış açısı geleneksel olmakla birlikte; güreşin Türk hayatındaki yerinin bilinmesi ve bu konuda başta medya olmak üzere olumlu farkındalığın arttırılması, akademik yayınların sayıca çoğalmasıyla genel kanaatin değiştirilebileceği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte sportif arenada futbol, basketbol, voleybol vb. gibi toplumda ön plana çıkartılan alanlardan çok daha fazla güreşte başarı gelmektedir. Türk toplumunda kadın sporcuların başarı kazanmakla ön plana çıkartılmadığı görülmektedir. Bu sebepten kadın güreşçilerin tanıtıldığı, başarılarının anlatıldığı bir internet hesabı kurulmalı ve hesabın medya kuruluşları tarafından tanıtımı yapılmalıdır. Geleneksel Türk sporlarının tanıtılmasında ve yeniden toplum hayatına kazandırılmasında tüm bireyler üstlerine düşen vazifeleri yapmalıdırlar.

Değişik bilim dallarınca bu konuda yapılacak çalışmalar sayesinde kadının toplumdaki yeri daha iyi anlaşılacak ve çözüm yollarının geliştirilmesine olanak sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- BUTLER, Judith (1990). *Gender Trouble: Feminism and The Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- ÇAPAN, M. Şevki (1990). "Dede Korkut Hikâyeleri'nde Spor İzleri ve İlk Güreş Şeklimiz Üzerine Bir Araştırma II". *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S. 42, s. 13-22.
- DEAUX, K. - MAJOR, B. (1987). "Putting Gender into Context: An Interactive Model of Gender Related Behavior". *Psychological Review*, 94/3, pp. 369-389.
- DEMİRBILEK, Sevda (2007). "Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi". *Finans & Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 44 (11), s. 12-27.
- GÜNGÖR, Şeyma (2001). "Dede Korkut Hikâyelerinde Kocalarını Güç Durumdan Kurtaran Kadınlar". *Kadın/ Woman 2000*, Aralık, 2 (2), s. 25-48.
- GÜNGÖR, Şeyma (2006). *Türk Halk Edebiyatına Dâir*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- KAHRAMAN, Âtîf (1989). *Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi*. C.1, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KAYLI ŞAŞMAN, Derya (2013). *Kadın Bedeni ve Özgürleşme*. İzmir: İlya Yayınevi.
- Kâşgarlı Mahmud (1941). *Divanü Lügati't-Türk Tıpkıbasımı "Faksimile"*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KESKİN, Fatih - ULUSAN, Aycan (2016). "Kadının Toplumsal İnşasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlara Dair Bir Değerlendirme". *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S. 26, s. 47-68.
- KOÇ, Adem (2016). "Eşikteki Mücadele: Anadolu Düğünlerinde Kaynana-Kaynata Güreşi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (42), s. 252-274.

- ÖZÇELİK, Sadettin (2016). *Dede Korkut -Dresden Nüshası-Metin, Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖZTEK, İbrahim (2011). *Bilimsel Kuraş*. Antakya: Antakya Belediyesi Kültür Yayınları.
- PEHLİVAN VARGEL, Pelin (2017). "Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir Literatür Taraması". *İstanbul Ticaret Üniversitesi SB Dergisi*, S. 31, s. 497-521.
- SAĞOL YÜKSEKKAYA, Gülden (2015). "Geleneksel Türk Sporlarının Destanlardaki Yansımaları". *Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları*, s. 199-201, Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.
- TÜZÜN, Ahmet (2010). *Türk Dünyasında Ortak Sporlar*. Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: <https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/gureste-ilklerin-kadini-2621447/> (Erişim: 12.09.2018)
- URL-2: <http://www.istanbulsporevanteri.com/tr/lisansli-sporcu-sayilari.html> (Erişim: 2014)

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Ali Karaca, Kelkit/Gümüşhane 1956, Üniversite Mezunu, Öğretim Üyesi. (Görüşme: 12.06.2014)
- KK-2: Esra Koç, Havza/Samsun 1998, Marmara Üniversitesi Spor Akademisi Antrenörlük Eğitimi Bölümü 3. Sınıf öğrencisi, Beyoğlu Belediye Spor Kulübü sporcusu. (Görüşme: 28.01.2019)
- KK-3: Zeynep Yetgil, Erzurum 2000, Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü 1. Sınıf öğrencisi, Beyoğlu Spor Kulübü sporcusu. (Görüşme: 28.01.2019)
- KK-4: Hamdi Sancaklı, Yenipazar/Yugoslavya 01.07.1959, Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü Dr. Öğretim Görevlisi. (Görüşme: 21.03.2017)
- KK-5: Zeynep Yıldırım, 1981, Marmara Üniversitesi BESYO Mezunu, İstanbul Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Antrenörü. (Görüşme: 28.01.2019)